

بررسی وضعیت اشتغال آموزش دیدگان فنی و حرفه ای

ناظر طرح:

جناب آقای دکتر حسن افشین

پژوهشگر:

بابک باقری چرخ

۱۳۸۴

مقدمه

با توسعه فرصتهای آموزشی در زمینه آموزشهای فنی و حرفه ای در نظر است موارد زیر تحقق یابد :

نیروی کار مولد، اشتغال گسترده و افزایش درآمد، ارائه طرز تفکر جدید در بین طبقات اجتماعی، لذا در صورتی که بین سیستم آموزشی و بخش صنایع همخوانی باشد نیروهای آموزش دیده به کارهایی مشغول می شوند که با مهارت آنها ارتباط مستقیم داشته باشد و در طی دوران تحصیل، مهارتهایی را فرا می گیرند که مورد نیاز بازار کار باشد چون اساساً هدف عمده یک نظام آموزشی تربیت افرادی است که عناصر مفیدی برای جامعه باشند.

هدف از ایجاد و توسعه مراکز فنی و حرفه ای، آماده سازی افراد جهت اشتغال در بازار کار و صنایع می باشد پس با جذب و آموزش کارآموزان به نظر می رسد رشد بیکاری منفی باشد در حالی که واقعیات موجود نشانگر رشد مثبت بیکاری است چون بین آموخته های آکادمیک و نیازهای شغلی بازار کار باشد در حالی که واقعیات موجود نشانگر رشد مثبت بیکاری است چون بین آموخته های آکادمیک و نیازهای شغلی بازار کار هماهنگی متناسبی وجود ندارد و تعداد زیادی از آموزش دیدگان در صنایع و خدمات مورد نظر جذب نمی شوند.

وضعیت اشتغال آموزش دیدگان وقتی تعیین می گردد که محصول بدست آمده با نیازها، امکانات و هدفهای واقعی جامعه و افراد متناسب و هماهنگ باشد یعنی کارایی بیرونی نظام آموزشی در حد مطلوب باشد « کارایی بیرونی از طریق توازن بین هزینه های اجتماعی و منافع اجتماعی با میزانی که نظام های آموزشی، نیازهای نیروی انسانی و اشتغال را تأمین می کند مورد قضاوت قرار می گیرد. چنین معیارهایی بیش از آنکه نتیجه فعالیت داخل موسسه باشد به معیاهای خارج از آن بستگی دارد » (ساخار و پولس و وردهال، ترجمه وحیدی، ۱۳۷۰، ص ۳۲۰).

لذا بررسی وضعیت کارآموزان فنی و حرفه ای میزان موفقیت نظام آموزشی را در دستیابی به ترتیب نیروهای متخصص و کارآمد نشان می دهد چنانکه بررسی عملکرد و آموزشهای فنی و حرفه ای ارائه شده در مجتمع های بهزیستی کشور نشانگر اینست که آموزشهای فنی و حرفه ای به دلیل فراهم نمودن زمینه های مساعد برای اشتغال خانواده های تحت پوشش و ایجاد مهارت و کسب درآمد برای آنها دارای اهمیت خاصی است (شکرزاده و دیگران، ۱۳۷۵)

در حالی که بررسی رابطه آموزشهای فنی حرفه ای با اشتغال فارغ التحصیلان هنرستانها در استان خوزستان نشان داد: رشته های فنی و حرفه ای موجود با نیازهای مناطق مختلف کشور هماهنگ نیست و فارغ التحصیلان به علت نبودن مشاغل متناسب با رشته تحصیلی خود مجبور به اشتغال در مشاغل متفرقه می شوند (شکر کن، ۱۳۶۸)

روش تحقیق:

این پژوهش از نوع تحقیقات توصیفی _ اکتشافی است که بصورت پیمایشی جهت توصیف وضع موجود اشتغال کارآموزان فنی و حرفه ای اجرا گردید و از بابت جهت، تحقیق ارزشیابی است و از نظر دامنه تحقیق خرد است که واحد مطالعه و واحد تحلیل کارآموزان فنی و حرفه ای است و از نظر وسعت پهنانگر و از نظر زمان مقطعی است. جامعه آماری پژوهش حاضر کلیه آموزش دیدگان مراکز فنی و حرفه ای در سطح استان آذربایجان شرقی بود که طبق آمارنامه سازمان مدیریت و برنامه ریزی کشور در سال ۱۳۸۱، ۲۵۹۶۴ نفر در ۲۲ مرکز بوده است که از این تعداد ۱۷۶۲۱ نفر مرد و ۸۳۴۳ نفر زن می باشد. برای تعیین حجم نمونه با استفاده از فرمول کوکران حجم نمونه ۶۲۸ نفر محاسبه گردید که به شیوه تصادفی منظم با تعیین واحدهای مورد مطالعه در مراکز فنی و حرفه ای استان توزیع گردید.

ابزار تحقیق حاضر پرسشنامه محقق ساخته بود که شامل اطلاعات فردی درباره رشته کارآموزی جنس، سن و وضعیت تاهل کارآموزان بود. برای سنجش رضایت شغلی و مهارتهای شغلی کارآموزان با استفاده از طیف لیکرت و وضعیت اشتغال و نیاز بازار کار از تکنیک نمره گذاری تحلیلی میدان نیرو برای سنجش نیازهای آموزشی (AHP) استفاده گردید.

پایایی ابزار اندازه گیری با استفاده از ضریب آلفای کرنباخ تعیین گردید و روایی آن بر اساس تکنیک توافق یابی ضریب کاپا محاسبه شد.

این ابزار علاوه بر مولفه های فردی کارآموزان، دارای مولفه رضایت شغلی، نیازهای بازارکار و میزان مهارتهای ارائه شده بود.

پس از جمع آوری داده های حاصل از پرسش نامه ها، پاسخها نمره گذاری گردید و پس از آن با استفاده از نرم افزار SPSS اطلاعات مورد نیاز تحلیل گردید.

در توصیف داده های جمع آوری شده از شاخصهای پراکندگی (انحراف استاندارد، واریانس کجی) و شاخصهای مرکزی (میانگین، میانه) و درصد و نسبت برای نمایش داده ها و مقایسه پاره ای از داده ها استفاده گردید. در روشهای استنباطی از ضریب همبستگی پیرسون، آزمون خی دو استفاده شد. برای مقایسه تفاوت پاسخ گروهها از آزمون T-Test استفاده گردید و در مقایسه پاسخهای داده شده به سوالات از تکنیک اولویت بندی تحلیل میدان نیرو استفاده شد.

یافته های پژوهشی

۱- بین کارآموزان رشته های فنی و حرفه ای مورد مطالعه ۶۲/۶ درصد شاغل و ۳۷/۴ درصد بیکار هستند که بیشترین مورد اشتغال مربوط به جوشکاری، ماشین افزار و آشپزی و آرایشگری می باشد در حالی که رشته های حسابداری، برق ساختمان و نقشه کشی ساختمان و قالب سازی بیشترین مورد بیکاری را داشته اند از آنجا که خی دو محاسبه شده ۸۳/۸۷۱ با درجه آزادی ۸۴ می باشد و $P=0/483$ از $P=0/05$ بزرگتر است فلذا فرضیه یک مبنی بر اینکه بین رشته تحصیلی کارآموزان فنی و حرفه ای و وضعیت اشتغال رابطه وجود دارد، رد می شود و فرض صفر تأیید گردید.

۲- متوسط وضعیت اشتغال کارآموزان رشته های فنی و حرفه ای ۴۵/۲۷ با انحراف معیار ۵/۵۳ و متوسط نیازهای بازار کار ۵۷/۹۲ با انحراف معیار ۴/۴۹ بر حسب مقیاس درصد بدست آمد که با انجام آزمون تفاوت میانگین T-Test بین میانگین های این دو متغیر ملاحظه گردید که $T=-7/35$ با $P=0/000$ است و فرضیه دوم مبنی بر اینکه بین وضعیت اشتغال آموزش دیدگان فنی و حرفه ای و نیازهای بازار کار تفاوت وجود دارد، مورد تأیید قرار گرفت.

۳- برای بررسی فرضیه سوم مبنی بر اینکه بین وضعیت اشتغال آموزش دیدگان فنی و حرفه ای و رضایت شغلی کارآموزان رابطه وجود دارد، از آزمون همبستگی پیرسون استفاده گردید که با ضریب ۰/۵۷۳۸ و

سطح معنی داری $p=0/015$ محاسبه گردید فلذا فرضیه سوم مورد تأیید قرار گرفت.

۴- با آزمون تحلیل واریانس یکسویه تأثیر مهارتهای شغلی کارآموزان به وضعیت اشتغال آموزش دیدگان فنی و حرفه ای $F=3/66$ و $P=0/03$ بدست آمد که از $P=0/05$ کوچکتر است فلذا مهارتهای شغلی کارآموزان در وضعیت اشتغال آنان مؤثر است.

نتایج

به منظور تبیین وضعیت اشتغال کارآموزان فنی و حرفه ای بر اساس متغیرهای مستقل از قبیل رشته کارآموزی، نیازهای بازار کار، رضایت مهارتهای شغلی از تحلیل رگرسیون چند متغیری استفاده شد بطوریکه بر اساس روش گام به گام به ترتیب تک تک متغیرها وارد مدل رگرسیونی شدند و بر اساس ضریب همبستگی چند گانه رابطه متغیرهای مستقل با متغیر وابسته (وضعیت اشتغال) $P=0/76967$ ضریب تبیین $R^2=0/59633$ و ضریب R تصحیح شده $Adj\ R=0/513333$ بدست آمد که بیانگر اینست که بر اساس دو متغیر رضایت شغلی و مهارتهای شغلی می توان ۵۳ درصد از تغییرات متغیر وضعیت اشتغال کارآموزان را تبیین کرد بطوریکه با توجه به ضریب بتای (B) این دو متغیر مشاهده می شود مهارتهای شغلی با ضریب $B=2/84$ بیشترین سهم را در اشتغال کارآموزان فنی و حرفه ای داشته است و پس از آن رضایت شغلی با ضریب $B=1/65$ و نیاز بازارکار با ضریب $B=0/216$ و رشته کارآموزان با ضریب $B=0/067$ عمده ترین سهم را در تبیین وضعیت اشتغال کارآموزان فنی و حرفه ای دارند.

- ۱- رشته های کارآموزی به لحاظ وضعیت اشتغال و بازارکار با همدیگر متفاوتند بگونه ای که کارآموزان رشته های جوشکاری، ماشین افزار، آسپزی و آرایشگری به لحاظ اشتغال در بازارکار سهم بیشتری دارند.
- ۲- رشته کارآموزی کارآموزان در حد $53/66$ درصد بطور متوسط با شغل آنها ارتباط دارد.
- ۳- اولویت اول کارآموزان پس از فراغت از کارآموزی ادامه تحصیل با $62/47$ درصد بوده است.
- ۴- $28/7$ درصد از کارآموزان پس از اشتغال مجبور به ترک شغل شده اند که دلیل آن در اولویت اول مرتبط نبودن شغل با رشته با $65/54$ درصد و در اولویت دوم کافی نبودن حقوق با $57/8$ درصد بوده است.

- ۵- عمده ترین مشکل کارآموزان در اولویت اول نبودن شغل متناسب با رشته کارآموزی با ۴۷/۲۰ درصد و در اولویت دوم افزایش تعداد کارآموزان با ۲۳/۸۰ درصد بوده است.
- ۶- مهمترین انتظار کارآموزان فنی و حرفه ای در اولویت اول اشتغال بدون توجه به رشته با ۳۲/۱ درصد و در اولویت دوم کسب درآمد با ۳۰/۳۲ می باشد.
- ۷- ارزیابی نگرش تحصیلی کارآموزان نسبت به رشته کارآموزی خود نشان داد شکل توزیع پاسخها چوله به چپ است یعنی نگرش کارآموزان به رشته کارآموزی خود نسبت به میانگین بالاست.
- ۸- نگرش شغلی کارآموزان دارای میانگین ۵۵/۳۸۹ با انحراف معیار ۱۱/۰۸۱ بدست آمد.

بحث:

- ۱- فرضیه اول مبنی بر اینکه « بین وضعیت اشتغال کارآموزان فنی و حرفه ای و رشته کارآموزی آنها رابطه وجود دارد » با استفاده از آزمون خی دو انجام گرفته مورد تأیید قرار نگرفت. نتایج تحقیق طالقانی نیا (۱۳۷۳) در رابطه با عدم جذب کارآموزان دختر در شغل های مربوط به رشته های فنی و حرفه ای و پژوهش باقری (۱۳۸۲) نیز در تأیید یافته های پژوهش حاضر می باشد. همچنین با نتایج تحقیق شکرکن (۱۳۶۸) مبنی بر اشتغال کارآموزان فنی و حرفه ای در مشاغل متفرقه مطابقت دارد.
- ۲- فرضیه دوم مبنی بر اینکه « بین وضعیت اشتغال کارآموزان فنی و حرفه ای و نیاز بازارکار تفاوت وجود دارد » با استفاده از آزمون T-Test بعمل آمده مورد تأیید قرار گرفت که با نتایج تحقیق صالح پور (۱۳۷۸) در رابطه با تناسب وضعیت اشتغال با بازارکار و نتایج تحقیق فرشاد (۱۳۷۴) مبنی بر تمایل کارفرمایان برای جذب فارغ التحصیلان فنی و حرفه ای مطابقت دارد.
- ۳- فرضیه سوم مبنی بر اینکه « بین وضعیت اشتغال کارآموزان فنی و حرفه ای و رضایت شغلی آنها رابطه وجود دارد » با استفاده از آزمون پیرسون بعمل آمده مورد تأیید قرار گرفت که با نتایج تحقیق صالح پور (۱۳۷۸) مطابقت دارد. نتایج تحقیق جمالفر (۱۳۶۶) نیز از علاقمندی کارآموزان به رشته شغلی بعنوان یکی از مولفه های رضایت شغلی حکایت دارد.

۴- فرضیه چهارم مبنی بر اینکه « بین وضعیت اشتغال کارآموزان فنی و حرفه ای و مهارت‌های شغلی آنها همبستگی وجود دارد » با استفاده از آزمون تحلیل واریانس مورد تأیید قرار گرفت و نشان داد که مهارت‌های شغلی کارآموزان در اشتغال آنها مؤثر است که با نتایج تحقیق فرشاد (۱۳۷۴) مبنی بر کارآمدی کارآموزان فنی و حرفه ای در شغل مربوطه و نتایج کار پژوهشی تایلر (۱۹۹۵) مبنی بر تأثیرات شغلی بالا در فعالیتهای تولیدی خلاق و اکتشافی مطابقت دارد.

پیشنهادهای مبتنی بر یافته های پژوهش :

- ۱- با توجه به نگرش تحصیلی بالای کارآموزان به رشته کارآموزی خود لازمست جهت تثبیت کارآموزان در شغل خود مهارت‌های شغلی کارآمد در اختیار ایشان قرار داده شود.
- ۲- لازمست اشتغال در رشته تحصیلی مرتبط و ایجاد رشته های تحصیلی متناسب با بازارکار در اولویت سازمان فنی و حرفه ای قرار گیرد.
- ۳- لازمست علاوه بر آموزش رشته کارآموزی چگونگی کاریابی و حفظ شغل به کارآموزان آموخته شود.
- ۴- با توجه به رابطه بین رضایت شغلی کارآموزان با اشتغال آنها لازمست کارآموزان در حین کارآموزی نسبت به رشته تحصیلی خود به نحو مقتضی علاقمند شوند.
- ۵- مهارت‌های شغلی کارآموزان بیشتر از مهارت‌های نظری مورد توجه قرار گیرد.

فهرست منابع

- ۱- باقری چرخ، بابک (۱۳۸۲). بررسی کارایی درونی و بیرونی شاخه های فنی و حرفه ای در استان آذربایجان شرقی. تبریز: پژوهشکده تعلیم و تربیت.
- ۲- جمالفر، سیاوش (۱۳۶۶). بررسی آموزشهای فنی و حرفه ای و گرایش و طرز تلقی دانش آموزان از آن، تبریز: شورای تحقیقات آموزش و پرورش استان.

۳- ساخار و پولس، جرج و وردهال، مویت. (۱۳۵۳). آموزش برای توسعه، (پریدخت وحیدی، مترجم). تهران: سازمان برنامه و بودجه.

۴- شکرزاده، حمیده و همکاران. (۱۳۷۵) بررسی عملکرد آموزشهای فنی و حرفه ای در مجتمع های بهزیستی. تهران: دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی.

۵- شکرکن، حسین (۱۳۶۸). بررسی رابطه آموزشهای رسمی فنی و حرفه ای با اشتغال فارغ التحصیلان. اهواز: شورای تحقیقات آموزش و پرورش.

۶- صالح پور، مسعود (۱۳۷۸). بررسی بازدهی مهارتهای شاغلین فارغ التحصیلان مرکز آموزش عالی فنی تبریز : شورای تحقیقات آموزش و پرورش.

۷- فرشاد ، مجید (۱۳۷۴). بررسی رابطه آموزشهای فنی و حرفه ای با اشتغال. تهران : پژوهشکده تعلیم و تربیت.

۸- طالقانی نیا، محمد (۱۳۷۲). بررسی رابطه آموزشهای فنی و حرفه ای با اشتغال فارغ التحصیلان. تهران : پژوهشکده تعلیم و تربیت.

۹- Taylor, A. (۱۹۹۵). Undiscovered editions: for taring the talents of vocational technical students. Washington office of educational Research and importement.